Javorniczky István

Levelek anyámnak

Első levél

A fák alatt ülök, a kertünkben, a levelek között átszűrődő fény zöldre, sárgára festi a levegőt, kémlelem az ágak közét, zajt hallok, talán a mókus, talán egy madár, csak madár, a mókust régen nem láttam már, a madarak csipogása mindennapos, a ritkább az értékesebb, igazságtalansága ez az életnek, ahogy igazságtalan voltam veled, ami volt, természetesnek vettem, ami hiányzott, felnagyítódott, most levelet írok, leveleket, ha minden jól megy, nem is egyet. Lopott gondolat, lopott ötlet, ez, mint szinte minden, ami írtam és írok, másoktól csenek, mások ötletét, mások hangját, Kassák könyvét vettem le polcról, *Anyám címére*, anyjának írta, Moszkvába, ott élt a Mutter, a lányával, az unokáival, a vejével, Uitz Béla, a kommunista festő, a plakátjairól ismerik inkább, a tájékozottabb tudja, jó festő volt, hiába hogy kommunista, hiába hogy Moszkvában élt. Te hol élsz, hitem szerint, ami nem vallásos hit, mert az nincs nekem, szemben veled, valóságosan sehol, csak bennem, az emlékezetemben, meg a húgom emlékezetében, meg két idősebb uno-kád emlékezetében, utoljára a húgomékkal éltél, Újpesten, aztán már csak egyedül, közel a másik lányodhoz, a nővéremhez, már ő is csak emlék, egy reggel rád talált az ajtód mögött, még éltél, hogy szép lassan, hetek alatt haljál meg, sose tért már vissza beléd az élet, de még nem haltál meg, tíz óra tájban hívott a nővér, részvétem, kis hálószobánk összecsukható fotel-ágyán ültem, a feleségem simogatta a fejem, könnyes szemmel néztünk egymásra, eszembe jut, amikor még együtt intéztük apa temetését, me-gyünk a Üllői úton, be a proszekatúrára, viszünk tiszta fehér lepedőt, utoljára a lakásotok előtt a lépcsőházban látom, meztelen, viszik a halott-vivők, a keskeny fordulóban lecsúszik a hordágyról, megyünk a temető-ben a koporsó mögött, melletted én, mögöttünk a húgom és a nővérem, a ravatalozó előtt készül emlékezetem fényképe, indulunk a sír felé, jobbra-balra kanyarog az út, tíz perc is beletelik, ott vár a föld alatt a nagyapám, sose láttam, a nagymamám, huszonévekig élt velünk, ő volt az első halottam életemben, két évre rá jött apám, kilenc év és követted te, ott fekszetek ma négyen egy sírban, ott fekszenek haló poraitok, a fák alatt ülök, mint egy erdőben, a fény bujkál az ágak között, a levelek zöldje hol világos, hol sötétebb, hol csillogóan fényes, szeretném, ha itt ülnél velem, néznéd,

ahogy a nap átszűrődik a lombok között, hallgatnád a madarak csipogását, keresnéd szemeddel, hol motoz a mókus, a diófáról egy lánc lóg, télen arra teszem a kosarat, bele a diót, a mókus farka, ahogy a fa törzséhez ér, kocogó, kopogó hang, bemászik a kosárba, egy dióval egy kiálló ágra telepszik, farkát testéhez gömbölyíti, elreszeli a kemény héjat, kiszemezgeti a belét, üres dióhéjjal tele a tégla a fa körül, ez a csend, ami körülvesz, az élet csendje, de benne rejtezik a halálé, te már tudod, milyen az, tudhatnád, ha tudatával együtt halna meg az ember, a tiéd már ott az ajtó mögött elveszett, nem jött vissza, hiába fogtuk a kezed, csak feküdtél meredt tekintettel, szóltam hozzád, szóltam, tudtam, nem hallod, de szóltam, bár beszéltünk volna életedben többet, bár találtam volna meg jobban a hangot, amiről én beszéltem, én gondolkoztam volna, arra te azt mondtad, nem értesz te ehhez, a szereteted nem volt kérdés, de kevésnek tűnt, egy kamasz többre vágyik, hajtja az intellektusa, a tudni vágyás, most beérném bőven vele, a szereteteddel, ez lesz az első levél, aminek a végére pontot teszek.

Második levél

Két rigó felelget egymásnak, nekik a párkeresés nyelve, nekem a dallam szépségéé, bele- belekárog egy varjú, csirreg egy szarka, burrog a szürke vadgalamb, a háttérben a kis énekesmadarak csivitelése, a rigó végül feladja, odébb repül, más kertekbe, más ágakra, az én ágaimon most a csend ül, bennem is valami efféle, csend ez, vagy üresség, vagy a céltalanság, a mihez is kezdjek tanácstalansága, panaszkodni mi értelme volna, még halálodban is az elégedetlenségemet hallgasd, te sose látszottál annak, sose panaszkodtál a sorsra, a sorsodra, lett volna mire, kár, hogy ebben nem hasonlítok rád, miközben annyi mindenben igen, azt mondják, a hajam olyan, mint a tied, a békés természetem is, nem mindig jó ez, ez a békés természet, sokan nézik mulyaságnak, lehet, sokszor az is, mióta meghaltál azért kicsit megharcosodtam, az indulataim fel-feltörnek, nem mindig a legjobb helyen, sokszor azokkal szemben, akik elég közel vannak ahhoz, hogy rajtuk éljem ki, amit másokon kéne, akik ezt inkább megérdemlik, az ember már csak olyan, amilyen, amilyennek születik, nem, amilyenné a környezete, a szülei teszik, amilyenné te tettél, amilyenné apa tett, volt benne jó és rossz is, próbáltam, próbálok tanulni belőle, változtatni, amit lehet, nem könnyű, talán nem is reményteli, vannak részsikerek, s vannak részkudarcok, a rigó is így lehet vele, nem hallom a hangját, odébb repült, a galamb burrog csak a szomszédban, nálunk, a mi kertünkben minden csendes, miféle csend ez, a lélek békéje vagy a szív

üressége, anyám, már megint olyasmiket gombolygatok itt, amik iránt aligha mutatsz érdeklődést, s van igazság benne, terméketlen gombolygatás ez, hova is vezetne, próbálok majd legközelebb másképp, másról, ami téged jobban érdekel, magamról, de arról a magamról, ami engem is jobban érdekel, nem a gombolygató magamról írni.

Harmadik levél

Negyven éve sincs, hogy meghaltál, és Úristen mennyit változott a világ! Vagy Jesszusom!, ahogy Lea dédunokád mondja, amikor valami váratlan történik. Mennyi minden lett azóta, amiről te és apa még csak nem is hallottatok, még talán a fantasztikum szintjén sem, a mobiltelefon, az internet, most meg a mesterséges intelligencia, én is kapkodom a fejem, annyira értek hozzájuk, amennyire praktikusan muszáj, Lea bezzeg, hétéves, és magabiztosan kezeli ezeket a neked biztosan csodaszámba menő készülékeket, kütyüket, új szó ez is, magától hívja apját, anyját, átvált a fésztájmra, hogy lássák is egymást, micsoda, kérdezed, fésztájm, hogy nemcsak hallani, de látni is azt, akivel beszélek? Aki százkilométerekre van tőlem, nektek nagy szám volt még a telefonhírmondó is, telefonotok az volt, anno, amikor még jól éltetek, a mi időnkben már nem, hogy menynyit beszéltél rajta, gondolom, nem sokat, inkább felkerested azt, akivel kapcsolatot akartál, na ez ma már kezd kimenni a divatból, a találkozás, vagy tán ki is ment a mai tizen-huszonéveseknél, az úgynevezett y generációnál. Micsoda? Y generáció? kapkodod a fejed most is, ahogy olvasod, hogy miket írok itt össze-vissza, fogalmad sincs, miről beszélek, bevallom, nekem se sokkal több, annál pedig jóval kevesebb, amit ezek az ikszek, zék meg ipszilonok tudnak a kor újabb és újabb vívmányairól, sok van mi csodálatos, de az embernél nincs csodálatosabb, mondja a Kar az *Antigoné*-ban, mi meg idézzük ilyen helyzetekben, amikor csak ámulunk és bámulunk, meg aggódunk is egy idő után, amikor kicsit kijózanodunk ebből az ámulatból-bámulatból, hogy milyen fejlett is a mi világunk, mert olvasunk a felmelegedésről, egy újabb sose hallott szó, meg hogy katasztrófába rohan a világ, Úristen, Jesszusom, de lemondani nem tudunk az újabb és újabb kényelmi csodákról, nem lóháton meg lovaskocsin járunk, persze, azon már ti sem, néhány évig autótok is volt, egy kis Fiat Topolino, nagypapa vezette, apa szerint minden alkalommal kockáztatva családja testi épsé-gét, azzal mentetek ki nyaranta Klotildra, a frissen megépült nyaralóba, ifjú hölgyként a faluszéli katonai táborba jártál táncolni meg teniszezni a tisztekkel, a többi úri lánnyal, a Nagybaczoni lányokkal, Dundi, Lici, Zsizsi, mennyit nevettünk a testvéreimmel, amikor sok-sok évvel

később soroltad a nevüket, de a pestiek se voltak különbek, Pötyi, Lala, Matyi, Babóka, jó móka volt hallani, bocsánat az olcsó poénért, kibújik belőlem az elvetélt fűzfa-poéta, szeretted a sajátszerzeményeimet, de még jobban, ha akkor népszerű slágereket gitároztam neked, akkor, a hatvanas évek-ben, de régen volt, volt egyáltalán? Ülünk a szobánkban, abban az egyben, ami a családi társbérletben nekünk osztatott, pengetem a húrokat, a Pókhálócskát játsszad, kéred, az erdő szélén áll egy régi kunyhó, hol átölelt karom, régen elmúlt, senki nem jár arra, pókháló lóg már az ablakon, nedves lett a szemem, ahogy írom, hogy játszom, a tied is az, ahogy hallgatod, ha tudta volna Aradszky László mennyi örömöt szerzett neked, vagyis nem ő, hanem én, hányszor játszottam neked? Százezerszer? Szeretted hallgatni, ahogy szerettél engem, mindig és mindenkor, támogattál, amiben csak tudtál, hol apával, hol csak te, az egyetemre kerülésben is bíztál. Nincs elég pontod? Próbáld csak meg. Apa lemondóan már az elhelyezkedésemet tervezte, ősztől mehetek a tévébe, a borozóból ismert Gyuszi majd bevisz, anya nem ellenkezett, bíztatott, jelentkezz csak, hátha, és a hátha bejött, apa meg öt évvel később büszkén vitte a hóna alatt a diplomámat, ahogy az egyetemtől hazamentünk, mintha a sajátját vinné, nevetett a nővérem, neki nem sikerült befejeznie a jogot, zavarhatta, hogy nekem igen, hogy lepipáltam, az emberben sokféle érzés fér meg egymás mellett, biztos, hogy büszke is volt, támogattál mindenben, írom, s eszembe jut az angliai utam, 1973-ban, jelentkeztem egy nyári táborba, fizették volna a költségeket, aztán visszamondták, azért csak menjél ki, fejleszd az angolod, meglehetősen szűkösen éltünk, kértél dollárt Dezső bácsitól, az amerikai rokontól, beszéltél egy ismerőssel, a fia Londonban élt, ahol néhány napig megszállhattam, összejött hát az út, úgy csodálkoztam rá a hot dogra meg a konzerv Coca-Colára, ahogy te lepődnél meg, ha feltámadnál, ahogy katolikus hited szerint történnie kellene, belépnél az ajtón, be ebbe a furcsa új világba, a mobil, az internet, a MI világába, nem hinnél a szemednek, Úristen, mondanád, Jesszusom, mondaná Lea, mennyi minden változott azóta, amióta meghaltál…

Negyedik levél

Higgye el, úgy szeretnék már elmenni, mondja a szomszédasszony, nem először, és nem utoljára. minden alkalommal, előbb vagy utóbb, amikor átmegyek hozzá beszélgetni, jöjjön át, ha ráér, kérte, kilencvennégy lesz szeptemberben, szörnyű ez a magány, bár nincs egész nap egyedül, reggel jön valaki, aki megfürdeti, kilenc tájban megérkezik Anna, csinos, szőke nő, főz ebédet, beindítja a mosógépet, összerendezi a lakást,

aztán délben elmegy. Hónapokon át volt így, már nem jön többé, összezördültek, keddtől talán egy új vigyázó lesz, a Gabi, kora délután egy órát vigyáz rá egy másik asszony, este hétkor meg menetrendszerűen beállít a Gyurka, a szomszéd házból. Kilencet mutat az óra, amikor odakint felkapcsol a kerti lépcsősoron a lámpa, ki se kell néznem, tudom, a Gyurka az. Háromtól hétig senki, jöjjön át, ha ráér, kérte, úgy szeretnék már elmenni, higgye el, mondja, nem először, és nem utoljára, a négy unokája külföldön él, a fia is, félévente ha hazajön, a hangomról ismer meg, csak foltokat lát a világból, járókerettel botorkál a lakásban is, anya, neked nem adatott meg ez a hosszú élet, meghaltál, jóval idő előtt, jóval az igazi megöregedésed előtt, jóval azelőtt, hogy gondot okozott volna a törődés rólad, örökké él bennem a lelkiismeret-furdalás, a nővérem talált rád egy reggel az ajtó mögött, hatvanhét múltál, januárban együtt ünnepeltük a születésnapunkat, ahogy évtizedeken át, előbb a tied jött, három nap múlva rajtam volt a sor, másfél hónapig feküdtél a nyári hőségben a kórházi ágyon, nem tudtál akkor már se magadról, se rólunk, vagy talán mégis, néha megrebbent a szempillád, mintha… és akkor feléledt a remény, de csak mintha, és már nem, mit kezdtünk volna veled, ha életben maradsz, bénán, magatehetetlenül, élő halottként. Havonta egyszer eljön hozzám az Atya, mondja a szomszédasszony, higgye el, úgy szeretnék már elmenni, mondom neki is, nyugodjon bele Isten akaratába, mondja, hát belenyugszom, mi mást is tehetnék, mondja a szomszédasszony, kéri, nézzek át hozzá néha, beszélgetni, szörnyű ez a magány. Anya, te mindig is kíméltél minket, túlzottan is, megkíméltél attól a gondtól és fájdalomtól is, hogy magatehetetlenül lássunk téged, hatvanhét voltál, már túléltünk téged, ennyi fix, a húgom hárommal, én öttel, és még reméljük, nő ez a távolság, te is azt szeretnéd, biztosan, a nővérem is túlélt, éppen öttel, ő már nem javíthat, kilenc éve halott, úgy szeretnék már elmenni, mondja a szomszédasszony, nyugodjon bele Isten akaratába, ismétlem az Atya szavait.

Hálás, hogy rányitom olykor az ajtót.